

Elżbieta Bombińska¹

TRANSATLANTYCKIE OBROTY USŁUGOWE UNII EUROPEJSKIEJ W ŚWIETLE ZASAD WTO

Streszczenie: Celem artykułu jest analiza obrotów usługowych UE z USA i Kanadą przeprowadzona zgodnie z regułami GATS. W badaniach uwzględniono trzy pierwsze formy świadczenia usług wskazywane przez WTO, pomijając tryb 4. – obecność osób fizycznych świadczących usługi. Proces badawczy objął zarówno tradycyjne studia literatury, jak również wskaźnikową analizę danych statystycznych dotyczących handlu usługami. O doborze okresów badawczych (2010-2016 dla GATS-1 i GATS-2 oraz 2010-2014 dla GATS-3) przesądziły względy metodologiczne oraz dostępność danych statystycznych. Z przedstawionych badań wynika, iż w analizowanych latach nastąpiła dynamiczna intensyfikacja transatlantyckich obrotów usługowych Unii Europejskiej, a zwłaszcza jej wymiany z USA. Analiza jednoznacznie dowodzi ogromnego znaczenia GATS-3 w wymianie usługowej UE z partnerami z Atlantyku, a zwłaszcza w imporcie. W ramach tego modelu handlu usługowego USA i Kanada posiadają bardzo dużą przewagę nad UE.

Słowa kluczowe: handel usługami, współpraca transatlantycka, GATS

Wprowadzenie

Stany Zjednoczone i Unia Europejska stanowią od kilku dekad największy obszar wymiany handlowej i współpracy gospodarczej, która obejmuje przepływy towarów, usług, kapitału i technologii. Główną formą współpracy pozostają obroty towarowe, z wartością przekraczającą 600 mld USD, jednak coraz istotniejszą rolę we wzajemnej wymianie odgrywa przepływ usług.

---

¹ Dr Elżbieta Bombińska, Katedra Handlu Zagranicznego, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie.

Przeważająca część prowadzonych dotychczas badań poświęconych międzynarodowej wymianie usług jest oparta na analizie statystyk pochodzących z bilansu płatniczego, a ściślej rzecz ujmując – danych ujętych na rachunku „Usługi”, który wchodzi skład rachunku obrotów bieżących. Takie podejście stanowi ogromne uproszczenie badań nad handlem usługowym, które prowadzi do zaniżenia wartości jego obrotów. Wynika to z faktu, iż przepływy ujmowane na rachunku „Usługi” nie uwzględniają dwóch sposobów świadczenia usług wyróżnianych przez Układ ogólny w sprawie handlu usługami (General Agreement on Trade in Services, GATS), a mianowicie: obecności handlowej w kraju świadczenia usługi (commercial presence, GATS-3) oraz obecności osób fizycznych świadczących usługi (presence of natural persons, GATS-4). O ile GATS-4 – jak wynika z prowadzonych badań – ma relatywnie niewielki udział w międzynarodowej wymianie usług, o tyle GATS-3 stanowi współcześnie bardzo ważną i najbardziej dynamicznie rozwijającą się formę tego handlu².

Celem artykułu jest analiza transatlantyckich obrotów usługowych Unii Europejskiej przeprowadzona zgodnie z regułami GATS. W badaniach uwzględniono trzy pierwsze formy świadczenia usług wskazywane przez tę organizację, pomijając tryb 4. – obecność osób fizycznych świadczących usługi. Nieuwzględnienie w analizie GATS-4 zostało podyktowane – wspomnianym wcześniej – relatywnie niewielkim znaczeniem tej formy w handlu usługowym, jak również ograniczonymi ramami objętościowymi opracowania. Użyte w tytule artykułu określenie „współpraca transatlantycka”, w niniejszym opracowaniu ma – w porównaniu z jego powszechnie przyjętym rozumieniem – szersze znaczenie, gdyż obejmuje zarówno wymianę z USA, jak i obroty z drugim, największym partnerem UE po przeciwnej stronie Atlantyku, jakim jest Kanada. Objęcie badaniami tego państwa wydaje się zasadne z uwagi na działania zmierzające do intensyfikacji wzajemnej, unijno-kanadyjskiej współpracy gospodarczej, w tym wymiany handlowej, czego wyrazem jest obowiązująca od niedawna Kompleksowa Umowa Gospodarczo-Handlowa (Comprehensive Economic and Trade Agreement, CETA).

Proces badawczy objął zarówno tradycyjne studia literatury, w tym, w szczególności, *Manual on Statistics of International Trade in Services, MSIST 2010*, jak również wskaźnikową analizę danych statystycznych dotyczących handlu usługami, które zostały zaczerpnięte z bazy Eurostat. Artykuł został podzielony na dwie zasadnicze części, poświęcone kolejno: transatlantyckim przepływom usług w ramach modeli GATS-1 i GATS-2 w latach 2010-2016 oraz obrotom w trybie zagranicznej obecności handlowej, GATS-3, które zostały zrealizowane w okresie 2010-2014. O doborze powyższych okresów badawczych przesądziły względy metodologiczne (jednolitość szeregów statystycznych – ISIC Rev.4 oraz EBOPS 2010) oraz dostępność danych statystycznych.

---

² M. Kruszką, *Liberalizacja międzynarodowego handlu usługami*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2009, s. 150-174.

Wielkość i struktura przepływów usług między Unią Europejską a Stanami Zjednoczonymi i Kanadą w świetle statystyk bilansu płatniczego

W latach 2010-2016 transgraniczne przepływy usług pomiędzy UE a USA i Kanadą wzrastały (tabela 1). Szczególnie wysoką dynamiką cechowały się obroty ze Stanami Zjednoczonymi, do których UE sprzedała w 2016 r. usługi o wartości o ponad 56% większej niż w 2010 r., zaś ich import zwiększył się w tym okresie o 46%. Wymiana usługowa UE z Kanadą rozwijała się znacznie wolniej: w eksporcie odnotowano wzrost o 22%, zaś w imporcie o zaledwie 15%.

W obrotach usługowych z obydwoma partnerami UE uzyskiwała w całym badanym okresie nadwyżkę handlową (wyjątkiem był jedynie w przypadku wymiany z USA rok 2010), której poziom podlegał wahaniom. W 2016 r. w wymianie z USA dodatnie saldo osiągnęło wartość ponad 11,7 mld EUR, zaś w handlu z Kanadą blisko 6,5 mld EUR.

Tabela 1. Wartość międzynarodowych obrotów usługowych (GATS-1 i GATS-2) UE ze Stanami Zjednoczonymi i Kanadą w latach 2010-2016 (mln EUR)

Obroty	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2016 2010=100
USA								
Eksport	139970	152229	174318	183503	199186	225772	218989	156
Import	142329	145126	160010	165962	189291	212751	207221	146
Saldo	-2 359	7 103	14 308	17 541	9 894	13 022	11 768	-
Kanada								
Eksport	14822	15562	17382	17654	16365	17997	18028	122
Import	10015	10384	11639	11648	11218	12055	11548	115
Saldo	4 807	5 178	5 744	6 006	5 147	5 942	6 480	-

Źródło: International Trade in Services Database, Eurostat, [online], http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=bop_its6_det&lang=en, (17.10.2017).

Handel zewnętrzny odgrywa w obrotach usługowych UE mniejszą rolę niż wymiana wewnątrz ugrupowania: obroty wewnątrzunijne stanowiły w 2016 r. odpowiednio 56% i 58% globalnego eksportu i importu usług UE. W obrotach usługowych z krajami trzecimi Stany Zjednoczone zajmują pozycję największego partnera handlowego, z udziałami w wysokości odpowiednio 27% i 30% zewnętrznego eksportu i importu UE. Powiązania handlowe z Kanadą są zdecydowanie mniejsze: jej udział w handlu zewnętrznym nie przekraczał w badanym okresie 2,2% po stronie eksportu i 1,7% w imporcie.

Wymianę usług UE ze Stanami Zjednoczonymi cechuje niezwykle wysoki stopień koncentracji geograficznej: na zaledwie pięć państw członkowskich przypada blisko $\frac{3}{4}$ całkowitych obrotów ugrupowania z tym krajem (tabela 2). Warto podkreślić, iż dokładnie te same państwa – choć w odmiernej kolejności – znajdują się zarówno w gronie największych unijnych eksporterów, jak i importerów usług do/z USA. Zwraca również uwagę fakt, iż o ile po stronie importu udziały poszczególnych państw-głównych importerów są dość równomiernie rozłożone

(między niespełna 11% a 17,2%), o tyle w eksporcie widoczna jest dominacja Wielkiej Brytanii, która odpowiada aż za blisko 1/3 unijnego eksportu usług do Stanów Zjednoczonych.

Nieco mniejszy stopień koncentracji geograficznej, zwłaszcza w imporcie, jest również widoczny w obrotach usługowych UE z Kanadą (tabela 3). W 2016 r. pięć państw członkowskich generowało ponad 68% unijnego eksportu i 53% importu do/z tego kraju. W gronie największych eksporterów usług do Kanady znalazły się dokładnie te same państwa, które odgrywają wiodącą rolę w handlu usługowym z USA, z dominującym (ponad 25%) udziałem Wielkiej Brytanii. Po stronie importu natomiast wiodącą rolę odgrywają Francja (19%) i Wielka Brytania (ponad 16%).

Tabela 2. Kraje UE – najwięksi eksporterzy i importerzy usług w wymianie handlowej (GATS-1 i GATS-2) z USA w 2016 r. (w %)

Eksport		Import	
Kraj	Udział (%)	Kraj	Udział (%)
Wielka Brytania	32,4	Niemcy	17,2
Niemcy	16,8	Wielka Brytania	17,0
Francja	10,5	Holandia	15,0
Holandia	8,5	Irlandia	14,9
Irlandia	5,4	Francja	10,7
Najwięksi eksporterzy ogółem	73,6	Najwięksi importerzy ogółem	74,7

Źródło: International Trade in Services Database, Eurostat, [online], http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=bop_its6_det&lang=en, (17.10.2017).

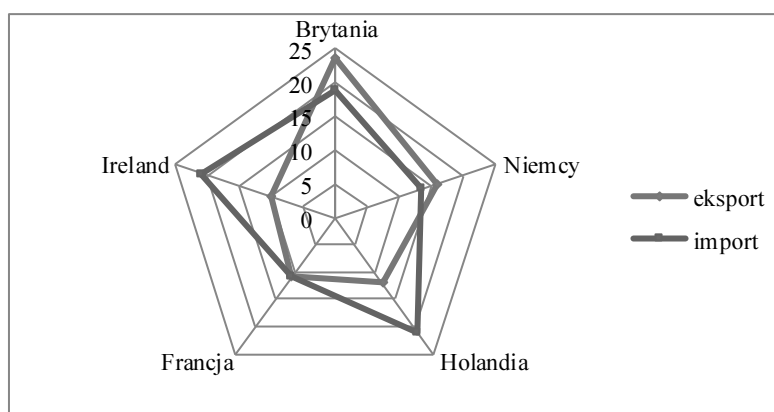
Tabela 3. Kraje UE – najwięksi eksporterzy i importerzy usług w wymianie handlowej (GATS-1 i GATS-2) z Kanadą w 2016 r. (w%)

Eksport		Import	
Kraj	Udział (%)	Kraj	Udział (%)
Wielka Brytania	25,3	Francja	19,0
Niemcy	14,7	Wielka Brytania	16,5
Holandia	10,7	Holandia	6,7
Francja	10,0	Belgia	6,6
Irlandia	7,9	Szwecja	4,5
Najwięksi eksporterzy ogółem	68,6	Najwięksi importerzy ogółem	53,4

Źródło: International Trade in Services Database, Eurostat, [online], http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=bop_its6_det&lang=en, (17.10.2017).

W międzynarodowych obrotach usługowych poszczególnych krajów członkowskich UE, które generują największe przepływy usług z państwami Ameryki Północnej, Kanada odgrywa marginalną rolę. Stany Zjednoczone natomiast są bardzo ważnym partnerem handlowym tych państw. Dotyczy to zwłaszcza gospodarki brytyjskiej, w przypadku której blisko ¼ eksportu usług jest kierowana na rynek amerykański, a blisko 1/5 jej importu pochodzi z USA. Stany Zjednoczone

posiadają również bardzo wysoki – ponad 20% – udział w imporcie usług Holandii i Irlandii (wykres 1).

Wykres 1. Udział USA i Kanady w międzynarodowej wymianie usług (GATS-1 i GATS-2) wybranych krajów UE w 2016 r. (%)

Źródło: International Trade in Services Database, Eurostat, [online], http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=bop_its6_det&lang=en, (17.10.2017).

W strukturze gałęziowej obrotów usługowych UE ze Stanami Zjednoczonymi w latach 2010-2016 nastąpiło wyraźnie zmniejszenie znaczenia tradycyjnych gałęzi usług, do których należą usługi transportowe i turystyka. Bardzo duży spadek odnotowały zwłaszcza usługi transportowe, których udział w unijnym eksporcie do USA obniżył się w badanym okresie aż o blisko 6 pp. i w 2016 r. osiągnął poziom 14,1% eksportu ogółem. W imporcie spadek udziału tej gałęzi wyniósł 4,2 pp. i w rezultacie w 2016 r. na usługi transportowe przypadała niespełna 11% całkowitej wartości unijnego importu usług ze Stanów Zjednoczonych. W przypadku podróży zagranicznych zmniejszenie udziałów przyjęło mniejsze rozmiary i w 2016 r. turystyka odpowiadała za ok. 9% wpływów z eksportu i blisko 11% wydatków na import usług w wymianie UE z USA.

Najważniejszą gałęzią w obrotach usługowych Unii ze Stanami Zjednoczonymi są pozostałe usługi biznesowe, na które w 2016 r. przypadało ponad 31% całkowitej wartości eksportu i blisko 41% importu UE z tego kraju. Co istotne, pomiędzy 2010 r. a 2016 r., udział tej gałęzi we wzajemnych obrotach zwiększył się kolejno o 4,1 pp. w eksporcie i 9 pp. w imporcie z USA.

Wśród gałęzi odgrywających istotną rolę we wzajemnej wymianie należy również wymienić usługi telekomunikacyjne i usługi finansowe, a także opłaty z tytułu użytkowania własności intelektualnej. Ta ostatnia gałąź posiada tradycyjnie wysoki, ok. 15% udział w unijnym imporcie z USA. Zwraca uwagę istotne zwiększenie jej znaczenia w eksporcie UE do Stanów Zjednoczonych: w badanym okresie jej udział w sprzedaży usług do USA wzrósł z 6% do 10,3%. W tabeli 4 przedstawiono szczegółowe statystyki dotyczące struktury gałęziowej wzajemnych ob-

rotów usługowych, wyróżniając pogrubioną czcionką najważniejsze gałęzie w tej wymianie.

Tabela 4. Struktura gałęziowa wymiany usługowej (GATS-1 i GATS-2) UE ze Stanami Zjednoczonymi w 2010 r. i 2016 r. (%)

Wyszczególnienie	Eksport		Import	
	2010	2016	2010	2016
Usługi uszlachetniania	1,3	0,9	0,8	1,0
Naprawy i konserwacja dóbr ruchomych	0,7	1,6	0,5	2,1
Usługi transportowe	20,4	14,1	15,0	10,8
Podróże zagraniczne	12,4	9,3	12,4	10,9
Usługi budowlane	0,6	0,5	0,5	0,3
Usługi ubezpieczeniowe	7,6	4,9	3,7	1,8
Usługi finansowe	11,6	11,9	7,6	7,7
Oplaty z tytułu użytkowania własności intelektualnej	6,0	10,3	15,0	14,7
Usługi telekomunikacyjne	9,4	12,2	9,2	7,7
Pozostałe usługi biznesowe	27,2	31,3	31,8	40,8
Usługi kulturalne i rekreacyjne	1,7	2,1	1,9	1,2
Usługi rządowe	1,1	0,8	1,5	0,9
Usługi niezaklasyfikowane gdzie indziej	0,0	0,2	0,1	0,0
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: International Trade in Services Database, Eurostat, [online], http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=bop_its6_det&lang=en, (17.10.2017).

Tabela 5. Struktura gałęziowa wymiany usługowej UE z Kanadą w 2010 r. i 2016 r. (%)

Wyszczególnienie	Eksport		Import	
	2010	2016	2010	2016
Usługi uszlachetniania	2,7	0,2	1,1	0,9
Naprawy i konserwacja dóbr ruchomych	1,2	3,8	1,0	3,9
Usługi transportowe	22,8	21,5	24,6	22,9
Podróże zagraniczne	19,5	22,1	23,5	24,2
Usługi budowlane	0,7	1,4	1,0	0,4
Usługi ubezpieczeniowe	11,1	2,4	2,9	1,3
Usługi finansowe	6,8	7,5	2,8	2,6
Oplaty z tytułu użytkowania własności intelektualnej	7,6	6,4	3,8	2,4
Usługi telekomunikacyjne	8,5	10,6	9,2	7,5
Pozostałe usługi biznesowe	17,6	18,9	27,9	27,2
Usługi kulturalne i rekreacyjne	0,6	0,6	1,0	4,9
Usługi rządowe	1,0	0,5	1,3	1,8
Usługi niezaklasyfikowane gdzie indziej	0,0	4,0	0,0	0,2
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: International Trade in Services Database, Eurostat, [online], http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=bop_its6_det&lang=en, (17.10.2017).

Unijno-kanadyjskie obroty usługowe są zdominowane przez trzy gałęzie: usługi transportowe, podróże zagraniczne oraz pozostałe usługi biznesowe. W odróżnieniu od wymiany z USA, w eksporcie UE do Kanady transport i turystyka dys-

ponują największymi, przekraczającymi poziom 20%, udziałami. W unijnym imporcie znaczenie tych gałęzi usług jest również bardzo duże, jednak ustępują one pozostałym usługom biznesowym, na które w 2016 r. przypadało ponad 27% wolumenu usług importowanych przez UE z Kanady. Warto również zauważyć, iż – w odróżnieniu od wymiany z USA – w badanym okresie struktura gałęziowa obrotów usługowych UE z Kanadą nie podlegała większym zmianom (tabela 5).

Zagraniczna obecność handlowa (GATS-3) jako forma świadczenia usług w obrotach handlowych UE z USA i Kanadą

Prezentowane i analizowane dotychczas dane dotyczące obrotów usługowych pochodziły ze statystyk bilansu płatniczego, w którym – zgodnie ze standardami MFW – są one ujmowane na rachunku obrotów bieżących w pozycji „Usługi”³. Zgodnie z zaleceniami tej organizacji na rachunku „Usługi” ujmuje się płatności z tytułu świadczenia usług dokonywane między rezydentami i nierezydentami, przy czym rezydencja – bądź jej brak – są określane na podstawie lokalizacji centrum aktywności ekonomicznej danego podmiotu. Przepływy notowane w bilansie płatniczym obejmują zatem wyłącznie te transakcje, których stronami są rezydent oraz nierezydent danego terytorium ekonomicznego. Taki przebieg transakcji charakteryzuje świadczenie usług w trybach 1., 2. oraz 4. wyróżnionych w Układzie ogólnym w sprawie handlu usługami⁴; nie występuje on natomiast w trybie 3., w którym usługi są świadczone poprzez obecność handlową usługodawcy w kraju usługobiorcy (GATS-3). W tym modelu świadczenia usług są one bowiem nabywane przez usługobiorcę od podmiotu, który wprawdzie jest zależny od zagranicznego usługodawcy (jako jego filia, oddział czy przedstawicielstwo), jednak działa on w obrębie tego samego terytorium ekonomicznego, na którym znajduje się konsument usługi.

W związku z nieuwzględnieniem w dotychczas prowadzonej analizie, opartej na statystykach bilansu płatniczego, danych na temat obrotów usługowych świadczonych w drodze obecności handlowej, druga część opracowania zostanie poświęcona ocenie przepływów usługowych między UE a USA i Kanadą realizowanych w trybie GATS-3.

Źródłem danych dotyczących GATS-3 są statystyki zagranicznych jednostek zależnych (*Foreign Affiliates Trade In Services Statistics, FATS*), które są groma-

---

³ Wytyczne MFW dotyczą również klasyfikacji gałęzi usługowych, jaka została wykorzystana w analizie – Rozszerzonej Klasyfikacji Usług w Bilansie Płatniczym (*Extended Balance of Payments Services Classification, EBOPS*), która odpowiada wewnętrznej konstrukcji bilansu płatniczego opracowywanej według zasad formułowanych przez MFW w jego podręcznikach bilansu płatniczego. Por. IMF, *Balance of Payments and International Investment Position Manual. Sixth Edition (BPM6)*, Washington, D.C. 2009.

⁴ GATS, nie precyzując definicji handlu usługami, określa cztery sposoby świadczenia usług w wymianie międzynarodowej. Są to: handel transgraniczny (cross-border supply, GATS-1), zagraniczna konsumpcja usług (consumption abroad, GATS-2), obecność handlowa w kraju świadczenia usługi (commercial presence, GATS-3), obecność osób fizycznych świadczących usługi (presence of natural persons, GATS-4). Zob. Układ ogólny w sprawie handlu usługami, Dz.U. z 1998 r., nr 34, poz. 195.

dzone przez służby statystyczne poszczególnych krajów zgodnie ze zbiorem rekomendacji *Manual on Statistics of International Trade in Services, MSITS*⁵. Mimo iż zbiór ten został ogłoszony po raz pierwszy w 2002 (obecnie obowiązuje jego zrewidowana wersja z 2010 r.), standardy w nim zawarte nie zostały jeszcze w pełni wdrożone, co powoduje m.in. niekompletność wymaganych szeregów czasowych dla poszczególnych kategorii ekonomicznych, które powinny być gromadzone⁶. W przypadku krajów członkowskich UE, zgodnie z regulacjami przyjętymi w 2007 r.⁷, rok ten był pierwszym okresem obligatoryjnej sprawozdawczości, przy czym część krajów została zwolniona z tego obowiązku dla lat 2007-2008. W praktyce oznacza to dostępność FATS dla wszystkich krajów członkowskich UE dopiero od 2009 r., jakkolwiek wdrażanie regulacji napotykało szereg trudności, na które wskazywała Komisja w swoim sprawozdaniu z 2012 r.⁸

Powyższe czynniki spowodowały, iż analiza wymiany usługowej w trybie GATS-3 pomiędzy badanymi krajami została ograniczona do lat 2010-2014, dla których udało się zgromadzić w miarę kompletne szeregi statystyczne. Jako wskaźnik eksportu i importu usług świadczonych w drodze zagranicznej obecności handlowej została przyjęta wartość sprzedaży (*turnover*) zrealizowanej przez jednostkę zależną działającą w sektorze usług. Sektor ten, zgodnie z ISIC Rev. 4, obejmuje sekcje F – S, jednak zważywszy specyfikę regulacji GATS analiza została zawężona do grupy usług rynkowych – pominięto w niej sekcje związane z administracją i obroną narodową, edukacją, ochroną zdrowia, kulturą, rozrywką i rekreacją oraz tzw. pozostałą działalnością usługową (sekcje O – S). Dodatkowo, w badaniach pominięto przedsiębiorstwa działające w sekcjach: handel i naprawy (sekcja G) oraz działalność finansowa i ubezpieczeniowa (sekcja K). W przypadku pierwszej z tych sekcji zostało to podyktowane faktem, iż – jak można przypuszczać – wartość sprzedaży działających w niej podmiotów stanowią głównie przychody ze sprzedaży towarów. Z kolei nieuwzględnienie podmiotów zajmujących się pośrednictwem finansowym związane jest ze specyfiką ich sprawozdawczości statystycznej – w Stanach Zjednoczonych nie składają one raportów instytucjom statystycznym, natomiast w UE podlegają odrębnemu reżimowi informacyjnemu.

---

⁵ UN, EUROSTAT, IMF, OECD, UNCTAD, UNWTO, WTO, *Manual on Statistics of International Trade in Services 2010*, Geneva, Luxembourg, Madrid, New York, Paris and Washington D.C. 2012.

⁶ Kategorie te to: liczba przedsiębiorstw z dominującym udziałem kapitału zagranicznego, zatrudnienie, przychody ze sprzedaży, wartość dodana oraz eksport i import. Dodatkowo zalecane jest również gromadzenie danych dotyczących badań i rozwoju, nakładów brutto na środki trwałe, opodatkowania bezpośredniego oraz wyniku finansowego. Zob. szerz. UN, EUROSTAT, IMF, OECD, UNCTAD, UNWTO, WTO, *Manual on Statistics of International Trade in Services 2010*, Geneva, Luxembourg, Madrid, New York, Paris and Washington D.C. 2012, s. 98-105.

⁷ Rozporządzenie (WE) Nr 716/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 czerwca 2007 r. w sprawie statystyki wspólnotowej dotyczącej struktury i działalności zagranicznych podmiotów zależnych, Dz. U. L 171 z dnia 20 czerwca 2007 r.

⁸ Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczące wykonania rozporządzenia (WE) nr 716/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 czerwca 2007 r. w sprawie statystyki wspólnotowej dotyczącej struktury i działalności zagranicznych podmiotów zależnych, COM(2012) 249 final, Bruksela, dnia 31.5.2012 r., <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2012/PL/1-2012-249-PL-F1-1.Pdf>, (10.05.2017).

W tabeli 6 została przedstawiona wartość obrotów usługami między UE a USA i Kanadą, świadczonych w drodze obecności handlowej. Zestawiono w niej również wolumen tej wymiany ze statystykami pochodzącymi z bilansu płatniczego z rachunku „Usługi”, który ujmuje dwa pierwsze modele handlu usługami – GATS-1 i GATS-2⁹. Analiza zaprezentowanych danych pozwala na sformułowanie kilku wniosków odnośnie charakteru powiązań handlowych badanych partnerów.

Po pierwsze, w unijnym eksporcie usług do Stanów Zjednoczonych i Kanady wartość usług świadczonych w trybie GATS-3 wzrastała po 2011 r., osiągając w 2014 r. poziom odpowiednio 198 mld EUR i 13,5 mld EUR. Tempo wzrostu ustępowało jednak dynamice przepływów usług notowanych na rachunku „Usługi” bilansu płatniczego (GATS-1 i GATS-2).

Po drugie, w eksporcie UE do Kanady dominują modele GATS-1 i GATS-2: w badanych latach wartość usług sprzedanych w ramach tych modeli była wyraźnie wyższa od wolumenu usług świadczonych w trybie obecności handlowej, osiągając największą przewagę (146%) w 2013 r. W przypadku eksportu UE na rynek amerykański można natomiast mówić o równorzędnym znaczeniu omawianych sposobów świadczenia usług. Syntetycznie wyraża to relacja wolumenu obrotów usługowych realizowanych w trybach GATS-1 i GATS-2 oraz wymiany w formie GATS-3, oscylująca w analizowanych latach wokół poziomu 100%¹⁰.

Po trzecie, tendencje całkowicie przeciwstawne do sytuacji w eksporcie są widoczne w unijnym imporcie z USA i Kanady. Wolumen importu usług nabywanych w trybie GATS-3 w badanych latach wzrastał bardzo dynamicznie (zwłaszcza w przywozie z USA), wyraźnie przewyższając tempo wzrostu importu usług świadczonych w trybach GATS-1 i GATS-2. Ponadto, co istotne, obecność handlowa stanowiła główną formę sprzedaży usług na rynku UE stosowaną przez USA i Kanadę: transgraniczne przepływy usług oraz konsumpcja za granicą sta-

---

⁹ Jest to pewne uproszczenie ze względu na liczne wyjątki wskazywane w MSITS (Zob. szerz. UN, EUROSTAT, IMF, OECD, UNCTAD, UNWTO, WTO, *Manual on Statistics of International Trade in Services 2010*, Geneva, Luxembourg, Madrid, New York, Paris and Washington D.C. 2012, s. 32). Warto także zauważyć, iż rachunek „Usługi” nie obejmuje przepływów usług świadczonych w trybie GATS-4 (obecność osób fizycznych świadczących usługi). Źródło danych na temat tej formy świadczenia usług stanowią – w pewnym przybliżeniu – dwie inne pozycje rachunku bieżącego: „Dochody pierwotne” oraz „Dochody wtórne”, w których ujmowane są przekazy rezydentów/nierezydentów uzyskiwane z tytułu wynagrodzeń za pracę. Zob. szerz. E. Bombińska, *Metody pomiaru obrotów międzynarodowego handlu usługowego* [w:] *Globalna i lokalna ekonomia rozwoju*, K. Raczkowski, J. Klepacki (red.), „Przedsiębiorczość i Zarządzanie” 2017, t. XVIII, z. 9, część I, Wydawnictwo Społecznej Akademii Nauk, Łódź-Warszawa 2017, s. 122-123.

¹⁰ Badania pilotażowe przeprowadzone przez Rueda-Cantuche i in. wskazują na wyższy udział modelu GATS-3 w całkowitym eksporcie zewnętrznym UE (na poziomie 69% w 2013 r.). Wydaje się, iż dysproporcja ta wynika z przyjętej metodologii, a w szczególności z faktu, iż w prezentowanych w niniejszym artykule wynikach badań pominięto całkowicie wymianę usług realizowaną w ramach sekcji G i K. Tymczasem, jak wynika z badań Rueda-Cantuche i in., sekcje te generowały – wraz z pozostałymi usługami biznesowymi – ponad 2/3 unijnego eksportu zewnętrznego ogółem realizowanego w trybie obecności handlowej. Por. J. Rueda-Cantuche, R. Kerner, L. Cernat, V. Ritola, *Trade in services by GATS modes of supply: Statistical concepts and first EU estimates*, DG TRADE Chief Economist Notes 2016-3, Directorate General for Trade, European Commission, s. 19.

nowiły dla USA zaledwie 54%, a w przypadku Kanady – 69% wolumenu eksportu tych państw do UE realizowanego w trybie obecności handlowej.

Tabela 6. Obroty usługowe UE z USA i Kanadą w latach 2010-2014 według trybów świadczenia (GATS-1, GATS-2 i GATS-3)

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	2014
	mln EUR					2010=100
Stany Zjednoczone						
Eksport						
GATS-1 i GATS-2	139970	152229	174318	183503	199186	142
GATS-3	162287	147635	163524	182772	198397	122
GATS-1 i GATS2/GATS-3	86	103	107	100	100	116
Import						
GATS-1 i GATS-2	142329	145126	160010	165962	189291	133
GATS-3	234998	265263	293443	302259	347546	148
GATS-1 i GATS2/GATS-3	61	55	55	55	54	90
Saldo						
GATS-1 i GATS-2	-2359	7103	14308	17541	9894	-419
GATS-3	-72711	-117628	-129919	-119487	-149149	205
Kanada						
Eksport						
GATS-1 i GATS-2	14822	15562	17382	17654	16365	110
GATS-3	12571	10784	12062	12070	13554	108
GATS-1 i GATS2/GATS-3	1,18	1,44	1,44	1,46	1,21	102
Import						
GATS-1 i GATS-2	10015	10384	11639	11648	11218	112
GATS-3	13209	14015	16177	18493	16156	122
GATS-1 i GATS2/GATS-3	0,76	0,74	0,72	0,63	0,69	92
Saldo						
GATS-1 i GATS-2	4807	5178	5744	6006	5147	107
GATS-3	-638	-3231	-4115	-6423	-2602	408

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Foreign Affiliates Trade In Services Statistics*, [online], <http://ec.europa.eu/eurostat/web/structural-business-statistics/global-value-chains/foreign-affiliates>, (10.10.2017); *International Trade in Services Database*, Eurostat, [online], http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=bop_its6_det&lang=en, (17.10.2017).

Po czwarte, w odróżnieniu od nadwyżek handlowych uzyskiwanych przez UE w obrotach usługowych, których wartość jest ujmowana w bilansie płatniczym, saldo wymiany usług świadczonych w trybie obecności handlowej było dla tego ugrupowania ujemne, a przy tym wzrastało w badanych latach (ponad 2-krotnie w handlu z USA i ponad 4-krotnie w obrotach z Kanadą). Ponadto, o ile w przypadku obrotów z Kanadą deficyt notowany w wymianie usług w ramach modelu GATS-3 był w większości badanych lat pokrywany przez nadwyżkę uzyskiwaną w obrotach realizowanych w trybie GATS-1 i GATS-2, o tyle w handlu z USA deficyt wymiany prowadzonej poprzez obecność handlową był w analizowanym okresie co najmniej kilkakrotnie (w 2014 r. 15-krotnie) większy (co do wartości bezwzględnej) od dodatniego salda przepływów transgranicznych.

Zakończenie

Z przedstawionych badań wynika, iż druga dekada obecnego stulecia stanowiła okres dynamicznej intensyfikacji transatlantyckich obrotów usługowych Unii Europejskiej, a zwłaszcza jej wymiany z USA. Dominująca pozycja Wielkiej Brytanii w tych obrotach oznacza – w kontekście Brexitu – poważny spadek ich wolumenu w nadchodzących latach.

Prezentowane statystyki wyraźnie dowodzą ogromnego znaczenia modelu zagranicznej obecności handlowej (GATS-3) w wymianie usługowej UE z partnerami z Atlantyku. Pomijanie tej formy świadczenia usług w analizie międzynarodowych przepływów usługowych i opieranie jej wyłącznie na statystykach bilansu płatniczego stanowi ogromne uproszczenie i zniekształca obraz wymiany handlowej: jej rozmiarów, salda i przewag konkurencyjnych. Przewaga UE w handlu usługami z partnerami z Atlantyku, na którą wskazują statystyki bilansu płatniczego, okazuje się bowiem znacznie mniejsza – jak w przypadku obrotów z Kanadą – lub całkowicie znika – jak ma to miejsce w wymianie ze Stanami Zjednoczonymi – jeśli w analizie uwzględnimy model obecności handlowej (GATS-3).

Odmienność strategii internacjonalizacji stosowanych przez przedsiębiorstwa usługowe z UE oraz USA i Kanady oznacza zróżnicowanie priorytetów, jakie omawiane państwa nadają i będą nadawać poszczególnym formom współpracy transatlantyckiej.

Bibliografia:

- Bombińska E., *Metody pomiaru obrotów międzynarodowego handlu usługowego* [w:] *Globalna i lokalna ekonomia rozwoju*, K. Raczkowski, J. Klepacki (red.), „Przedsiębiorczość i Zarządzanie” 2017, t. XVIII, z. 9, część I, Wydawnictwo Społecznej Akademii Nauk, Łódź-Warszawa 2017.
- Foreign Affiliates Trade In Services Statistics*, Eurostat, [online], <http://ec.europa.eu/eurostat/web/structural-business-statistics/global-value-chains/foreign-affiliates>, (10.10.2017).
- IMF, *Balance of Payments and International Investment Position Manual. Sixth Edition (BPM6)*, Washington, D.C. 2009.
- International Trade in Services Database*, Eurostat, [online], http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=bop_its6_det&lang=en, (17.10.2017).
- Kruszka M., *Liberalizacja międzynarodowego handlu usługami*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2009, s. 150-174.
- Rozporządzenie (WE) Nr 716/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 czerwca 2007 r. w sprawie statystyki wspólnotowej dotyczącej struktury i działalności zagranicznych podmiotów zależnych, Dz. U. L 171 z dnia 20 czerwca 2007 r.
- Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczące wykonania rozporządzenia (WE) nr 716/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 czerwca 2007 r. w sprawie statystyki wspólnotowej dotyczącej struktury i działalności zagranicznych podmiotów zależnych, COM(2012) 249 final, Bruksela, dnia 31.05.2012 r., <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2012/PL/1-2012-249-PL-F1-1.Pdf>, (10.05.2017).
- Układ ogólny w sprawie handlu usługami, Dz.U. z 1998 r., nr 34, poz. 195.

UN, EUROSTAT, IMF, OECD, UNCTAD, UNWTO, WTO, *Manual on Statistics of International Trade in Services 2010*, Geneva, Luxembourg, Madrid, New York, Paris and Washington D.C. 2012.

Abstract

Transatlantic trade in services of the European Union in the light of WTO rules

The goal of the article is to analyze trade in services between the European Union and the United States and Canada. The analysis covers all GATS' modes of service supply except from the mode 4th and it is conducted for the period 2010-2016 (for GATS-1 and GATS-2) and 2010-2014 (for GATS-3). The research periods were determined by the availability of foreign affiliates statistics. The analysis shows that transatlantic trade in services of the EU increased in the examined period. GATS-1 and GATS-2 play a major role in the EU' export of services to the US and Canada meanwhile GATS-3 is the dominant mode of service supply used by the American and Canadian companies exporting to the EU. In contrast to the service flows which are covered by the balance of payment statistics (GATS-1 and GATS-2), the US and Canada reveal large advantage over the EU in trade under GATS-3 mode of supply.

Keywords: trade in services, transatlantic cooperation, GATS, foreign affiliates, European Union